

گزارش نهایی طرح
فرهنگ پوششی و حجاب
در زندگی روزمره زنان قم

دفتر برنامه‌ریزی و پژوهش‌های کاربردی
معاونت فرهنگی و آموزشی
سازمان تبلیغات اسلامی

انتشارات جامعه و فرهنگ

تهران: خ ولیعصر، خ طالقانی، خ سرپرست جنوبی، شماره ۹

تلفن: ۶۶۹۶۹۴۰۱

گزارش نهایی طرح فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان قم • مدیران پژوهش:
دکتر مهدی فرجی، دکتر نفیسه حمیدی • کارفرما: دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های کاربردی معاونت
پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی • شورای سیاست‌گذاری: حجت‌الاسلام دکترسید مهدی
خاموشی، حجت‌الاسلام سیدجواد موسوی هوایی، دکتر سیدعلیرضا فروغی • ناظر پژوهش: دکتر
محمدرضا جوادزنگنه • طبع: جلد و امور هنری: هادی زکریایی • ناشر: انتشارات جامعه و فرهنگ
• نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳ • چاپ و صحافی: دیگر • شمارگان: ۱۰۰۰ جلد • قیمت: ۷۰/۰۰۰ ریال

همه حقوق ای ناشر محفوظ است.

ISBN: 978-964-2977-48-2

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۷۷-۴۸-۲

عنوان و نام پدیدآور	گزارش نهایی طرح فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان قم/ کارفرما دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های کاربردی معاونت پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی؛ مدیران پژوهش مهدی فرجی، نفیسه حمیدی.
مشخصات نشر	تهران: جامعه و فرهنگ ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	۱۶۱ ص: مصور، جدول
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۹۷۷-۴۸-۲
موضوع	حجاب -- ایران - قم -- نمونه پژوهی
موضوع	حجاب -- ایران -- قم -- جنبه های اجتماعی -- نمونه پژوهی
موضوع	حجاب اسلامی -- ایران -- قم -- جنبه های اجتماعی -- نمونه پژوهی
موضوع	زنان -- ایران -- قم
شناسه افزوده	فرجی، مهدی، ۱۳۵۵
شناسه افزوده	حمیدی، نفیسه
شناسه افزوده	سازمان تبلیغات اسلامی دفتر برنامه ریزی پژوهش های کاربردی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۰ ۴۴۶/۱۷/۲۳ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۶۳۶۱
شماره کتابشناسی	۲۴۱۸۶۵۴
ملی	

سازمان طرح

شورای سیاست‌گذاری

حجت‌الاسلام دکتر سید مهدی خاموشی، حجت‌الاسلام سید جواد موسوی هوایی،
دکتر سیدعلیرضا فروغی

مدیران پژوهش

دکتر مهدی فرجی، دکتر نفیسه حمیدی

ناظر پژوهش

دکتر محمدرضا جواد یگانه

رأی داری و هماهنگی سازمانی

سید سعید آل طه

مجلس آوای اطلاعات در شهر قم

فناوری اطلاعات

پرسشگرا

مرضیه ملا علی

آزاده فرجی

فرشته نیازخانی

آسیه فرجی

زهره صبری

مانیا عاله‌پور

مهدخت قربانی

سمیه کیانی

ندا محبی

فصل اول: مبانی پژوهش

۱. طرح مسئله

۲. هدف پژوهش

۳. جمعیت آماری

۴. فرآیند نمونه‌گیری و گردآوری داده‌ها

۵. روش نمونه‌گیری و برآورد حجم نمونه

فصل دوم: تحلیل یافته‌ها

سیمای نمونه آماری

جدول شماره (۱): توزیع پاسخگویان بر حسب گروه‌های شغل

نمودار شماره (۱): توزیع پاسخگویان بر حسب گروه‌های شغلی

جدول شماره (۲): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل

نمودار شماره (۲): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل

جدول شماره (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

نمودار شماره (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

جدول شماره (۴): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات همسر

نمودار شماره (۴): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات همسر

جدول شماره (۵): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت

نمودار شماره (۵): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت

جدول شماره (۶): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت همسر

نمودار شماره (۶): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت همسر

جدول شماره (۷): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان هزینه ماهانه خانواده

- ۳۴ نمودار شماره (۷): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان هزینه ماهانه خانواده
- ۳۵ جدول شماره (۸): توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به وضعیت اقتصادی اجتماعی
- ۳۵ نمودار شماره (۸): توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به وضعیت اقتصادی اجتماعی
- ۳۶ پوشش و فضای اجتماعی
- ۳۶ جدول شماره (۹): نظر شما نسبت به پوشیدن هریک از رنگ‌های لباس‌های زنانه در حوزه عمومی چیست؟
- ۳۷ جدول شماره (۱۰): در هریک از فضاهای زیر بیشتر از چه ترکیب رنگی در لباس‌هایتان استفاده می‌کنید؟
- ۳۷ جدول شماره (۱۱): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از ترکیبات زیر را در خانه می‌پوشید؟
- ۳۸ جدول شماره (۱۲): نظر شما نسبت به پوشیدن هریک از حالت‌های زیر را در خانه به عنوان حجاب در مقابل نامحرم می‌پوشید؟
- ۳۸ جدول شماره (۱۳): نظر شما نسبت به پوشیدن هریک از حالت‌های پوشیدن لباس‌های زنانه در حوزه عمومی چیست؟
- ۳۹ جدول شماره (۱۴): لطفاً بگویید کدامیک از حالت‌های زیر را در بیرون از خانه می‌پوشید؟
- ۳۹ جدول شماره (۱۵): لطفاً نظر خودی را درباره پوشیدن هریک از لباس‌های زیر توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید؟
- ۴۰ جدول شماره (۱۶): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از ترکیبات زیر را در بیرون از خانه می‌پوشید؟
- ۴۱ جدول شماره (۱۷): نوع پوشش پاسخگویان به تفکیک معیبه‌های زمینه‌ای
- ۴۲ جدول شماره (۱۸): کدامیک از اشکال پوشش فوق از نظر شما حجاب است؟
- ۴۳ جدول شماره (۱۹): کدامیک از اشکال پوشش فوق از نظر شما حجاب نیست؟
- ۴۴ جدول شماره (۲۰): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن بلوز و دامن (روسری) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۵ جدول شماره (۲۱): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن بلوز و شلوار (شال) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۶ جدول شماره (۲۲): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو و دامن و شال توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۷ جدول شماره (۲۳): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو، شلوار و شال توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۸ جدول شماره (۲۴): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو، شلوار و مقنعه توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۸ جدول شماره (۲۵): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر و روسری (شال) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.
- ۴۹ جدول شماره (۲۵): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر و روسری (شال) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

جدول شماره (۲۶): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر عربی (ایرانی) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

جدول شماره (۲۷): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر و مقنعه توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

جدول شماره (۲۸): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های گشاد و بلند توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۲۹): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های تنگ و جذب توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۰): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۱): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های نازک توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۲): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های آستین کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۳): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های پاچه (شلوار) کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۴): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس مشکی توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۵): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌هایی با رنگ‌های تیره توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۶): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌هایی با طرح‌های روشن توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

جدول شماره (۳۷): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌هایی با رنگ‌های زرد و نارنجی توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟

۶۲ اقتصاد پوشش

جدول شماره (۳۸): هریک از لباس‌های زیر را چند وقت به چند وقت می‌خرید؟

۶۴ تمایزبایی

جدول شماره (۳۹): لطفاً نظراتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.

جدول شماره (۴۰): سعی می‌کنم حداقل یک بار لباسی را که مد می‌شود، بپوشم.

جدول شماره (۴۱): برایم مهم است لباسی که می‌پوشم، تک باشد.

جدول شماره (۴۲): به نظر من نباید بیش از یک بار یک لباس را در مهمانی پوشید.

جدول شماره (۴۳): معمولاً هر کفش و لباس را برای چند سال استفاده می‌کنم.

۶۸

- ۶۹ جدول شماره (۴۴): نمی‌توانم کفش و لباسی را بپوشم که از مد افتاده باشد.
- ۷۰ جدول شماره (۴۵): دوست دارم از اولین کسانی باشم که لباس مد روز را می‌پوشم.
- ۷۱ جدول شماره (۴۶): دوست دارم مثل هنرپیشه‌های معروف لباس بپوشم.
- ۷۲ جدول شماره (۴۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس تمایزیابی
- ۷۲ جدول شماره (۴۸): نگرش پاسخگویان به مقیاس تمایزیابی به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۷۳ جدول شماره (۴۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس تمایزیابی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۷۴ نمودار شماره (۵۰): غالباً چه کسی لباس شما را می‌دوزد؟
- ۷۵ نمودار شماره (۱۰): چرا لباس‌های خود را به صورت آماده تهیه نمی‌کنید؟
- ۷۶ جدول شماره (۵۱): هر یک از خصوصیات زیر در مورد لباس، بر حسب اهمیتی که برای شما دارد از صفر تا بیست نمره دهید.
- ۷۷ عملکردهای زیبایی‌شناسانه
- ۷۷ جدول شماره (۵۱): لطفاً نظراتان را در مورد هر یک از جملات زیر بگویید.
- ۷۸ جدول شماره (۵۲): من همیشه سعی می‌کنم رنگ کفش و لباسم را ست کنم.
- ۷۹ جدول شماره (۵۳): رنگ لباس باید بر حسب رنگ پوست انتخاب شود.
- ۸۰ جدول شماره (۵۴): گاهی اوقات به طرح رنگ مد لباس هنرپیشه‌ها دقت می‌کنم و از آنها ایده می‌گیرم.
- ۸۱ جدول شماره (۵۵): برای من مهم است که خوش‌نویس باشم.
- ۸۲ جدول شماره (۵۶): من هر روز قسمتی از وقتم را صرف این می‌کنم که مرتب به نظر بیایم.
- ۸۳ جدول شماره (۵۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس عملکردهای زیبایی‌شناسانه
- ۸۳ جدول شماره (۵۸): نگرش پاسخگویان به مقیاس عملکردهای زیبایی‌شناسانه به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۸۴ جدول شماره (۵۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس عملکردهای زیبایی‌شناسانه در پوشش به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۸۵ آگاهی از بدن
- ۸۵ جدول شماره (۶۰): لطفاً نظراتان را در مورد هر یک از جملات زیر بگویید.
- ۸۶ جدول شماره (۶۱): لباس خوب لباسی است که بتواند ترکیب بدن را نشان دهد.
- ۸۷ جدول شماره (۶۲): رنگ لباس باید بر حسب رنگ پوست انتخاب شود.
- ۸۸ جدول شماره (۶۳): از لباس‌های دامن دار خوشم نمی‌آید.
- ۸۹ جدول شماره (۶۴): ترجیح می‌دهم لباس‌هایی بپوشم که خیلی زنانه به نظر نیاید.
- ۹۰ جدول شماره (۶۵): ترجیح می‌دهم لباس‌های اسپرت بپوشم.
- ۹۱ جدول شماره (۶۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس آگاهی از بدن

جدول شماره (۶۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس آگاهی از بدن به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۹۱

جدول شماره (۶۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس آگاهی از بدن به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۹۲

گروه‌های مرجع پوشش ۹۳

جدول شماره (۶۹): برای انتخاب مدل لباس خود از کدامیک از موارد زیر و به چه میزان استفاده می‌کنید؟ ۹۳

جدول شماره (۷۰): مجله ایرانی برش ۹۴

جدول شماره (۷۱): مجله زن روز ۹۵

جدول شماره (۷۲): سال مجلات زنانه ایرانی ۹۶

جدول شماره (۷۳): برندهای خارجی ۹۷

جدول شماره (۷۴): تفکیک لباس ماهواره‌ای مد لباس ۹۸

جدول شماره (۷۵): مدل لباس در تن اطرافیان ۹۹

جدول شماره (۷۶): مدل لباس در پوشش‌های ایرانی ۱۰۰

جدول شماره (۷۷): مدل لباس مغربی و خوانندگان ایرانی خارج از کشور ۱۰۱

جدول شماره (۷۸): دیدن مدل لباس از اینترنت ۱۰۲

جدول شماره (۷۹): سرزدن به پاساژها و فروشگاه‌ها ۱۰۳

جدول شماره (۸۰): نظر دوستان و اطرافیانم ۱۰۴

جدول شماره (۸۱): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع رسانه‌ای ۱۰۵

جدول شماره (۸۲): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع رسانه‌ای به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۵

جدول شماره (۸۳): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع رسانه‌ای به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۰۶

جدول شماره (۸۴): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع مطبوعاتی ۱۰۷

جدول شماره (۸۵): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع مطبوعاتی به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۷

جدول شماره (۸۶): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع مطبوعاتی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۰۸

جدول شماره (۸۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع دوستانه ۱۰۹

جدول شماره (۸۸): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع دوستانه به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۹

جدول شماره (۸۹): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع دوستانه به تفکیک متغیرهای ۱۱۰

زمینه‌ای

اعتقاد به حجاب

- ۱۱۱ جدول شماره (۹۰): لطفاً نظرتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.
- ۱۱۱ جدول شماره (۹۱): به نظر من پوشش زنان باید بر مبنای اعتقادات دینی باشد.
- ۱۱۲ جدول شماره (۹۲): لباس نامناسب زن را در معرض گناه قرار می‌دهد.
- ۱۱۳ جدول شماره (۹۳): زن مسلمان نباید هر لباسی را بپوشد.
- ۱۱۴ جدول شماره (۹۴): نوع لباس پوشیدن زنان با رستگاری آنها ارتباط دارد.
- ۱۱۵ جدول شماره (۹۵): حجاب، زن را از نگاه‌های بد مردان حفظ می‌کند.
- ۱۱۶ جدول شماره (۹۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس اعتقاد به حجاب
- ۱۱۷ جدول شماره (۹۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۱۸ جدول شماره (۹۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۱۹ جدول شماره (۹۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره

احکام حجاب

- ۱۲۰ جدول شماره (۱۰۰): لطفاً نظرتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.
- ۱۲۰ جدول شماره (۱۰۱): لباسی مناسب است که بدن زن را از دید نامحرم بپوشاند.
- ۱۲۱ جدول شماره (۱۰۲): مدل لباس زنانه نباید باعث جلب توجه مردان شود.
- ۱۲۲ جدول شماره (۱۰۳): لباسی مناسب است که برجستگی‌های آن را بپوشاند.
- ۱۲۳ جدول شماره (۱۰۴): زنان باید از پوشیدن لباس‌های تنگ و کوتاه اجتناب کنند.
- ۱۲۴ جدول شماره (۱۰۵): باید از لباس‌هایی استفاده کرد که همه جای بدن به جز دست تا مچ و گردی صورت را بپوشاند.
- ۱۲۵ جدول شماره (۱۰۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس احکام حجاب
- ۱۲۶ جدول شماره (۱۰۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس احکام حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۲۶ جدول شماره (۱۰۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس احکام حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۲۷ جدول شماره (۱۰۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس احکام حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره
- ۱۲۸ حجاب رفتاری
- ۱۲۹ جدول شماره (۱۱۰): هریک از موارد زیر چقدر با رفتارهای شما انطباق دارد؟

- ۱۳۰ جدول شماره (۱۱۱): من بیرون از خانه از لباس تنگ استفاده می‌کنم.
- ۱۳۱ جدول شماره (۱۱۲): من از چادر استفاده می‌کنم.
- ۱۳۲ جدول شماره (۱۱۳): قسمتی از موهای جلوی سرم از زیر روسری پیدا است.
- ۱۳۳ جدول شماره (۱۱۴): با کمی آرایش از خانه خارج می‌شوم.
- ۱۳۴ جدول شماره (۱۱۵): من به گونه‌ای لباس می‌پوشم که هیچ قسمتی از بدنم به جز دست‌ها و صورت پیدا نباشد.
- ۱۳۵ جدول شماره (۱۱۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس بعد رفتاری حجاب
- ۱۳۵ جدول شماره (۱۱۷): رفتار حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۳۶ جدول شماره (۱۱۸): میزان رعایت حجاب از سوی پاسخگویان به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۳۷ جدول شماره (۱۱۹): مقیاس رفتار حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره
- ۱۳۸ پیامدهای حجاب
- ۱۳۸ جدول شماره (۱۲۰): آرایش نظراتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.
- ۱۳۹ جدول شماره (۱۲۱): پیامدهای زنان اثرات منفی در جامعه ایجاد نخواهد کرد.
- ۱۴۰ جدول شماره (۱۲۲): آرایش که زنان موجب نشاط و شادی آنها و جامعه می‌شود.
- ۱۴۱ جدول شماره (۱۲۳): نوع آرایش‌های محترمانه تأثیری در سلامت رابطه دختران و پسران ندارد.
- ۱۴۲ جدول شماره (۱۲۴): پوشیدن لباس کپس و تنگ هیچ پیامد منفی اجتماعی ندارد.
- ۱۴۳ جدول شماره (۱۲۵): توزیع پاسخگویان به تفکیک پیامدهای حجاب
- ۱۴۳ جدول شماره (۱۲۶): پیامدهای حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۴۴ جدول شماره (۱۲۷): نگرش پاسخگویان نسبت به پیامدهای حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۴۵ جدول شماره (۱۲۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس پیامدهای حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره
- ۱۴۷ فصل سوم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

باسمه تعالی

اشاره

مؤلفه پوشش اسلامی اکنون نه تنها از وجوه مشخصه نظام فرهنگی و سیاسی ایران، که نماد جامعه اسلامی در سطح بین‌المللی است و معانی زیادی را برای کنشگران معتقد به حجاب و نیز ناظران آن دربردارد. حجاب زنان مسلمان در طی دوره‌های حیات خویش با فراز و فرودهای چندی مواجه شده است. در عصر غلبه تفکر مدرن، این نماد چندی را در میانه تضادهای اجتماعی و کشش‌های گوناگون برای تحولات اجتماعی سپری کرده و پس از وقوع انقلاب اسلامی و بازتعریف هویت‌های اسلامی، منزلت آن دوباره احیا شده و اقبالی فزاینده نسبت بدان در جوامع اسلامی دیده می‌شود. طی دهه‌ای اخیر انتخاب پوشش اسلامی از سوی زنان با تأکیدی فرهنگی همراه بوده است؛ بدین معنا که گروهی از زنان مسلمان با واژگونه کردن فرهنگ استیلاطلبی که هویت فرهنگی آنان را بی‌تأثیر می‌پنداشت، همراه با نوعی آگاهی به عرصه مبارزه فرهنگی بازگشته‌اند تا نوع دیگری از هویت را به نمایش بگذارند. گفتنی‌های ناشنیده بسیاری از توانمندی‌ها و آگاهی‌های علمی و فرهنگی و دستاوردهای بزرگی در عرصه‌های مختلف و نیز وجوه متعددی را درباره زندگی روزمره این زنان دربردارد.

به نظر می‌رسد که پدیده حجاب، مانند سایر پدیده‌های فرهنگی امری ذی‌وجوه است و حداقل باید آن را برساخته‌نگاهی دینی و نگرشی عرفی دانست که با این جهان اسلام با نوعی تکثر فرهنگی و اشکال مختلفی از پوشش مواجه می‌سازد. هم‌چنین علی‌رغم آشنا بودن پدیده حجاب اسلامی در فرهنگ ایرانی، باید آن را به مثابه واقعیتی پویا و متغیر نظر آورد که بنا بر مقتضیات زمان و مکان، شرایط اقلیمی و فرهنگی هر منطقه، اشکال و صورتهای گوناگونی به خود گرفته و در آیینة عرف و رسم هر خطه فرهنگی باز نمودی دیگرگون پیدا کرده است. این در حالی است که تاکنون تصویر روشنی از این پدیده به دست داده نشده و یا به همه وجوه آن پرداخته نشده است.

سازمان تبلیغات اسلامی، به عنوان نهاد مسؤول در مدیریت فرهنگ دینی در دوره مدیریت جدید آن، شناخت وجوه دینی و عرفی پدیده حجاب و پوشش را در دستور کار خود قرار داد.

برای نیل به این هدف، ابتدا در سال ۱۳۸۴ طرحی با عنوان «بررسی نگرش‌های زنان نسبت به انواع پوشش‌های رایج در شهر تهران» انجام شد. در این طرح تلاش شد تا ترکیبی نظری از نگرش‌های دینی و جامعه‌شناختی نسبت به پدیده حجاب اسلامی حاصل شود تا مسأله پوشش زنان از ورای این نگرش مورد توجهی دوباره قرار گیرد.

همین ایده در سال ۱۳۸۷ در «طرح بررسی فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان» پنج شهر بزرگ ایران ادامه پیدا کرد. بر مبنای یافته‌های طرح قبلی و با گسترش چارچوب طرح، این بار به مسأله یادشده در پنج شهر اصفهان، اهواز، تبریز، تهران و قم پرداخته شد. در این طرح به مسایل متعددی از جمله فضاهای اجتماعی و رابطه آن‌ها با اشکال پوشش، بحث‌های راستی، مستیاب و اقتصاد پوشش پرداخته شده و بعد دینی پوشش، یعنی حجاب نیز از زوایای گوناگون نظامی واکاویده شده است. ایده سازمان تبلیغات اسلامی و دست‌اندرکاران طرح حاضر این بودند که شناختی دقیق‌تر و نگرشی فرهنگی‌تر به مقوله حجاب، درک عمیق‌تری از این پدیده و سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران فرهنگی و اجتماعی حاصل می‌شود که می‌تواند راه‌گشای یاری‌گری باشد و افق‌های تازه‌ای را در دریافت ابعادی از حجاب و پوشش زنان در جامعه مسلمان ایران به دست دهد.

در همین جا لازم است از زحمات و تلاش‌های همه یزانی که ما را در انجام این پیمایش یاری نمودند، به طور خاص از شورای محترم سیاست‌گذاری، پژوهشگران ارجمند، عوامل مدیریتی و اجرایی، پرسشگران گرامی تشکر و قدردانی نمایم. از خداوند متعال توفیق ایشان را در استمرار چنین برنامه‌های پژوهشی خواستارم.

سید علی‌رضا فروغی

یرکل دست برنامه‌ریزی

پژوهش‌های کاربردی